

skład wchodzi każdorazowo wyznaczeni delegaci wszystkich typów organizacji, przyczem sama Konferencja ustala liczbę głosów dla przedstawicieli poszczególnych kurji (samopomocowej, naukowej i t. d.). W łonie konferencji rozpoczęte zostają w r. 1921 prace zmierzające do powołania do życia stałej reprezentacji — Rady Akademickiej. Kwestja bezpośredniości czy pośredniości wyborów utracą wszelkie pozytywne rozwiązanie tej sprawy. Przy organizacji Zjazdu Ogólnego Polskiej Młodzieży Akademickiej na terenie Warszawy, Konferencja przechodzi pewien kryzys, związany z kwestją, czy delegaci na Zjazd mają być powoływani drogą wyborów bezpośrednich, czy też mają być przedstawicielami zarządów stowarzyszeń. Później po scysji z kurją samopomocową, Konferencja Stowarzyszeniowa w lecie 1922 r. przestaje istnieć. Za to, powstała w 1921 r. Centrala Akademickich Bratnich Pomocy na Uczelniach Warszawskich przejęła wszystkie agendy od kurji samopomocowej. Przew. Rady Centrali zostaje p. Wacław Szurig, który wraz z kilku kolegami przyoblekł Centralę w pewne ramy organizacyjne i odrazu z dużemi chęciami wziął się do pracy. Przedewszystkiem, po ukończonej wojnie z bolszewikami, młodzież akademicka powracała do swych stron rodzinnych, a głównie do Warszawy. Młodzież ta nie miała gdzie mieszkać, ani też co jeść. Centrala zwróciła się wówczas do Ministerstwa Spraw Wojskowych oraz do Urzędu Mieszkaniowego Magistratu m. st. Warszawy z prośbą o pomoc. Dzięki życzliwemu poparciu obu tych instytucyj, udało się choć częściowo zapobiedz temu kryzysowi, w czem wielką pomocą służył Obywatelski Komitet Wykonawczy Obrony Państwa. Dla lepszego zorientowania się, jaki był wówczas stan Centrali, położenie młodzieży akademickiej oraz stosunek władz państwowych, miejskich i społeczeństwa do Centrali, przytoczę kilka listów, które nam przypomną i potwierdzą nasze dane o początkach istnienia Centrali:

Grudzień 1920 roku.

Do Pana Generała

J ó z e f a H a l l e r a.

Z głęboką wdzięcznością przyjmuje Prezydjum Centrali Akad. Bratnich Pomocy za pośrednictwem JWP. Berbeckiej, szlachetne rozporządzenie Pana Generała, ofiarujące akademikom, powracającym z wojska 50 miejsc w bursie w Grodzisku. Stosując się do życzenia Pana Generała, aby z bursy korzystali urlopowani z wojska akademicy, którzy należą do zwią-

ków harcerskich, a pochodzą z kresów, będą odnośnie Bratnie Pomoce Wyższych Uczelni Warszawskich, odpowiednio zgłaszających się kwalifikować.

Grudzień 1920 roku.

Do Urzędu Mieszkaniowego Mag. m. st. Warszawy.

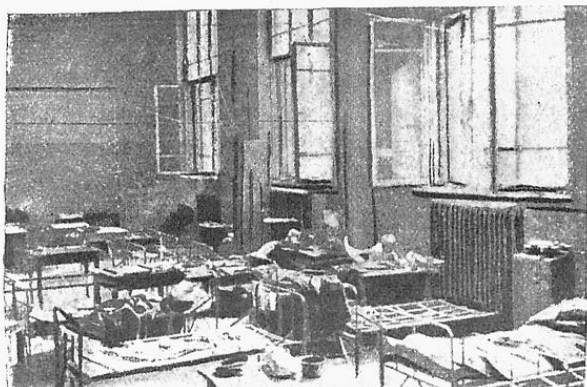
„Opierając się na piśmie Pana Ministra Spraw Wojskowych, w sprawie przydzielenia Min. Spraw Wojskowych, na zasadzie ustawy o świadczeniach wojennych pomieszczeń na 1.200 akademików-wojskowych, urlopowanych, mamy zaszczyt prosić o możliwie najszybsze przeprowadzenie zajęcia na ten cel następujących sal tańca: 1) Czarnecki — Marszałkowska 111 m. 15 jedna sala, 2 pokoje, 1 przedpokój; 2) Eibel — Chmielna 23 m. 4 — sala i 2 pokoje; 3) Piotrowski — Chmielna 17 m. 3 — sala, 2 pokoje i przedpokój; 4) Kamiński — Krucza 9 m. 4 — sala i 2 pokoje“.

Jednocześnie odpis tego pisma przesłano do Pana Ministra W. R. i O. P.“.

Do Pana Ministra W. R. i O. P.

„Przesyłając odpis pisma do Urzędu Mieszkaniowego w sprawie zajęcia dla akademików — zdemobilizowanych, sal tańca, mamy zaszczyt prosić o interwenjowanie u Pana Ministra Spraw Wewnętrznych i w Urzędzie Mieszkaniowym w sprawie bezwłocznego, w krótkiej drodze załatwienia wyżej wspomnianego i następnych tegoż rodzaju zapotrzebowań. Urząd Mieszkaniowy, od którego Pan Minister Spraw Wojskowych zażądał pomieszczeń dla 1.200 akademików, wskazując głównie lokale kinematograficzne, na zajęcie których Urząd Mieszkaniowy nie chce się zgodzić, natomiast rozpoczął rekwirowanie sal tańca. Wobec powyższego i wobec konieczności dostarczenia na początku stycznia większej ilości miejsc dla powracających na studia kolegów, sprawa zajęcia na ten cel sal tańca jest rzeczą bardzo aktualną i zupełnie możliwą do przeprowadzenia“.

Dzięki poparciu Ministerstwa Spraw Wojskowych, a głównie pp. generałów: Sosnkowskiego, Hallera i Michaelisa udało się choć część kolegów zdemobilizowanych ulokować w lokalach prywatnych i publicznych, oraz uzyskać w wieczystą dzierżawę dom przy ulicy Polnej 50, który obecnie nosi nazwę Domu Akademickiego Nr. 1. Dla koleżanek, które również poszły na front spełniać swą samarytańską powinność, uzyskano lokal cu-

Ognisko dla Akademików w r. 1921 w lokalu dzisiejszej Kuchni Bratniej Pomocy Stud. Pol. Warsz. Łóżka, bez materacy i pościeli służyły za nocleg studentom.

Ognisko dla Akademiczek w roku 1920 — 1921 w lokalu „Dużej Ziemiańskiej”.

Skladnica odzieżowa C. A. B. P. w r. 1921 w podziemiach gmachu Architektury przy ul. Koszykowej.

kierni „Dużej Ziemiańskiej“ oraz ogniska przy ul. Lwowskiej i Wspólnej, nie licząc lokali prywatnych, przy rodzinach. Z czasem udało się uzyskać t. zw. Koszary Blocha przy Alei 3-go Maja 9, gdzie znaleźli schronienie koleżanki i koledzy do czasu wybudowania Kolonji Akademickiej im. Bolesława Chrobrego i Domu Akademiczek.

Ogniska dla studentów istniały ponadto przy ul. Lwowskiej 12, Koszykowej 80, a więc tam, gdzie mieści się obecnie Kuchnia Akademicka Bratniej Pomocy Stud. Politechniki Warszawskiej, w podziemiach gmachu Architektury przy ul. Koszykowej i w dawnym lokalu Wyższej Szkoły Handlowej. Zrozumiała jest rzeczą, że Ogniska te cierpiały na brak prymitywnych nawet urządzeń, oraz łóżek i sienników, gdyż, pomimo dużej pomocy ze strony Ministerstwa Spraw Wojskowych, nie można było otrzymać dostatecznej ilości ekwipażu. To też coraz bardziej nurtowała wśród młodzieży akademickiej myśl zbudowania własnych domów akademickich. Myśl ta, rzucona w początku roku 1921, wkrótce została zrealizowana. Dzięki poparciu sfer rządowych, uzyskano plac w ogrodzie sejmowym, a więc w miejscu jak najbardziej nadającym się na budowę domu akademickiego. Postanowiono na tem miejscu wybudować Dom dla Akademiczek. Odpowiedni akt z przedstawicielami rządu spisano w czerwcu 1921 r., na mocy którego część terenu sejmowego o przestrzeni 30 mtr. \times 60 mtr. została oddana do użytku Komitetu Budowy Domu dla Akademiczek. W lipcu 1921 r. uzyskano kredyt w Banku Budowlanym w wysokości 60 milionów mk., a w sierpniu rozpoczęto pracę. Projekt budowy domu przewidywał 90 pokoi dwuosobowych, 30 jednoosobowych z oddzielnym przy każdym przedpokoikiem i umywalką, przytem kuchnię, salę koncertową, taras, mieszkanie dla służby, łazienki itp. 20 października 1921 r. nastąpiło wmurowanie kamienia węgielnego pod wznoszący się gmach.

W tym czasie Komitet Pomocy Akademikom-Żołnierzom ukończył swe prace, a jego członkowie wzięli natychmiast udział w pracach Komitetów Budowy Domów Akademickich. Po zakończeniu swej akcji pomocy studentom-żołnierzom, Centrala wysłała pismo:

Do Obywatelskiego Komitetu Wykonawczego Obrony Państwa.

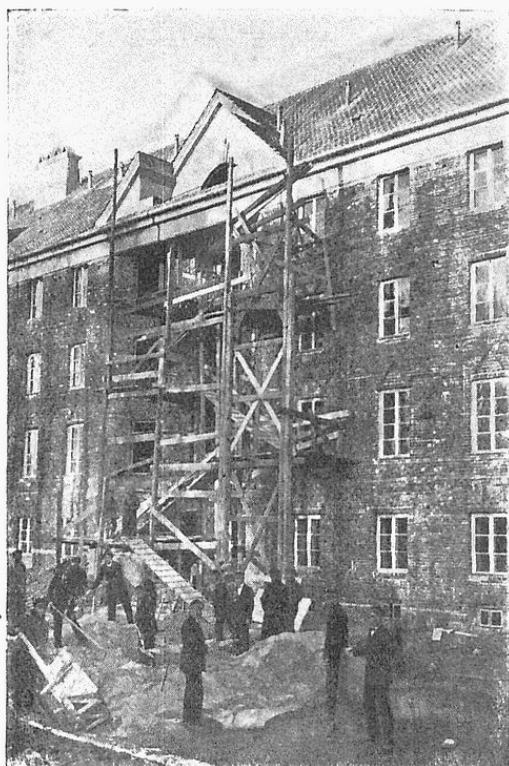
„W chwili, gdy polska młodzież akademicka, ukończywszy mozolne dzieło obrony granic ojczyzny, powróciła do swych uczelni, życzliwa i ofiarna pomoc Obywatelskiego Komitetu Wykonawczego przyczyniła się w sposób wydatny do usunięcia wielkich niedomagań, braków i trudności, związanych

ciężkimi warunkami sytuacji. Pomoc ta, świadcząca o troskliwości starszego społeczeństwa o los młodzieży akademickiej była dla C. A. B. P. niezmiernie cennym i doniosłym czynnikiem pracy. W imieniu ogółu akademickiego wyższych uczelni stolicy składamy J. W. Panom gorące podziękowanie za wszechstronny i wydatny udział w akcji pomocy akademikom, powracającym z wojska“.

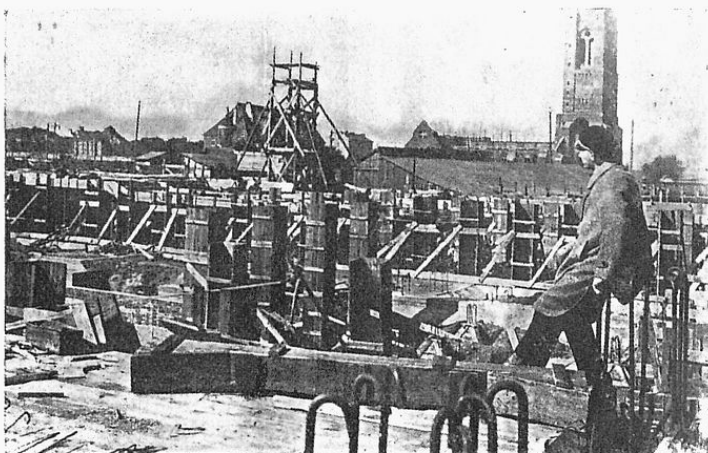
W marcu 1922 r. Centrala Akad. Br. Pomocy na uczelniach warszawskich wszczęła starania o place państwowe pod budowę domów akademickich. Dzięki poparciu Min. Robót Publicznych przeznaczone zostały na ten cel tereny przy ulicy Grójeckiej 39/41/43. Gdy poczynania młodzieży zaczęły przybierać kształty realne, powstała konieczność powołania do życia specjalnego Komitetu budowy. Pragnąc, by akcja ta była kierowaną przez osoby doświadczone, Centrala zaprosiła do tego Komitetu ś. p. prez. A. Jabłońskiego, prof. E. Lotha, prof. T. Tołwińskiego i L. Wyszatyckiego. Kierownictwo budowy powierzono p. inż. K. Tołłoczce. Ze względu na kilkakrotne zmiany planu regulacyjnego tej dzielnicy, określenie granic przyznanego terenu i jego przyjęcie nastąpiło dopiero w kwietniu 1923 r., na prawach wieczystej dzierżawy. Place te o powierzchni łącznej 22.831 mtr.² składają się z dwóch sąsiednich działek, otoczonych ul. ul. Grójecką, Mochnackiego, Uniwersytecką i placem Narutowicza. Na nich miała być wzniesiona Kolonja Akademicka, złożona z 8 pawilonów na ogólną liczbę przeszło 1.500 mieszkańców.

Pawilony obliczone zostały każdy na 160 mieszkańców. Projektowano zastosowanie pokoiów jednoosobowych o 12 m² powierzchni, nie wliczając szafki i umywalni. Koszta budowy jednego pawilonu miały wynosić 530.000 zł. Jak dalece plan ten nie został zrealizowany, omówię dalej. Uchwalony przez Bratnie Pomoce przymus pracy dał w pierwszym roku 22.662 godzin pracy fizycznej akademików.

W dniu 21 października 1922 r. odbył się wiec ogólnoakademicki w Warszawie, zwołany przez C. A. B. P. do sali Tow. Higjenicznego w sprawie budowy domów akademickich. Zebrani przyjęli przez aklamację następującą uchwałę: „Młodzież akademicka wszystkich wyższych uczelni Warszawy, zgromadzona na wiecu w dniu 21 października 1922 r. odwołuje się do rządu, senatów akademickich, i do opinii publicznej w sprawie wielkiej wagi dla młodzieży i dla państwa, wiedząc, że odpowiedzialne za jej załatwienie władze nadadzą wreszcie tej sprawie kierunek należyty, przełamując w swem łonie bierny i czynny opór jednostek, przyczyniających się do jej

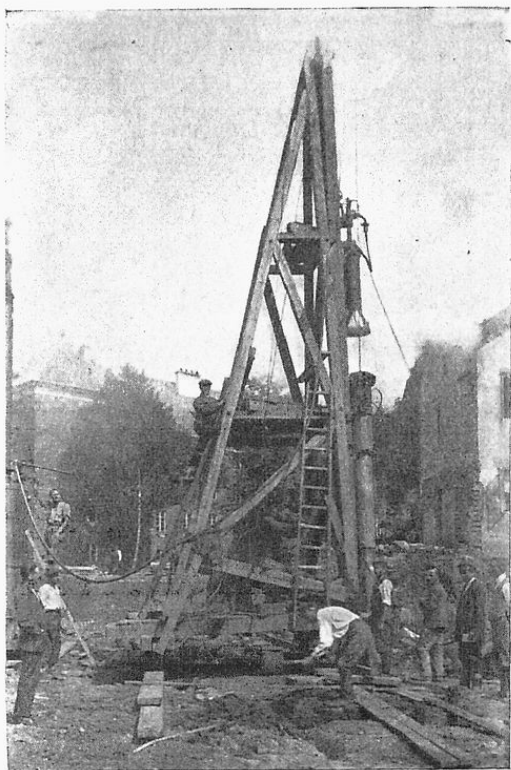
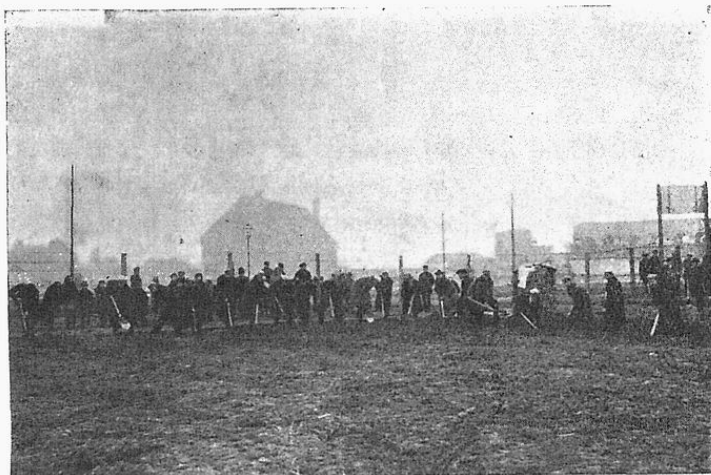

Studenci przy budowie pawilonu bocznego Kolonji Akademickiej im. Bolesława Chrobrego.

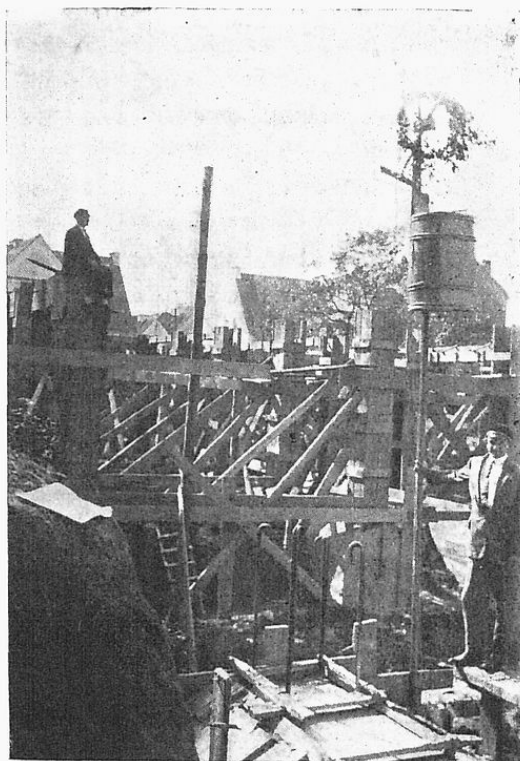

Studenci przy budowie kolonji Akad. im. Bolesława Chrobrego.

Studenci przy kopaniu fundamentów pod budowę Kolonji im. Bolesława Chrobrego.

Wbijanie pali żelbetowych Sterna podczas budowy Kolonji Akademickiej im. Bolesława Chrobrego.

Studenci przy budowie jednego z pawilonów Kolonji Akademickiej im. Bolesława Chrobrego.

zaprzepaszczenia. Jedną z największych plag życia akademika jest brak dachu nad głową, brak kąta do pracy, z czym walczy wytrwale w miarę sił i możliwości, przy nikłej dotychczas pomocy rządu i społeczeństwa, sama młodzież, zrzeszona w Bratnich Pomocach na wszystkich wyższych uczelniach Polski, koordynując całą tę pracę w Centralach środowiskowych i O. Z. B. P. Na III Zjeździe O. Z. B. P. 1 maja 1922 r. zapadła jednomyślna uchwała, wzywająca władze państwowe i akademickie do utrzymania i podniesienia opłat od akademików za naukę, mimo zniesienia przez konstytucję czesnego — z tem, że opłaty te będą przeznaczone na akcję ratowniczą Bratnich Pomocy i dadzą możliwość dźwignięcia wreszcie normalnych i trwałych domów akademickich. Wobec wzywa Zarządy Bratnich Pomocy wszystkich wyższych uczelni stolicy oraz ich Centralę, by, w porozumieniu z prezydium O. Z. B. P. przedstawiły niezwłocznie powyższą uchwałę rządowi i senatom akademickim i podały ją do wiadomości publicznej“.

W tydzień później, a mianowicie w dniu 28 października 1922 r. odbyło się nadzwyczajne zgromadzenie kierowniczych ogólnopolskich organizacji młodzieży akademickiej, poświęcone sprawom samopomocy koleżeńskiej oraz zorganizowaniu pomocy państwa i społeczeństwa, których rozstrzygnięcie byłoby zagrożone u podstaw w razie dalszego opóźnienia aodnośnych decyzji Władz Państwowych. Udział w zgromadzeniu wzięły: Komitet Wykonawczy II O. Z. P. M. A., Akademicka Komisja dla spraw zagranicznych, O. Z. B. P., Związek Kół Naukowych, Związek Korporacji Akademickich. Nadto do uchwał powziętych na tej konferencji, zgłosiły akces w dn. 30/X 1922 r.: Konfederacja „Filarecja“, Organizacja Młodzieży Ludowej, Młodzież Wszechpolska, Org. Młodzieży Narodowej, Stowarzyszenie Akademickie „Odrodzenie“ i Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej. Zgromadzenie jednogłośnie uchwaliło: Nadzwyczajne Zgrom. Kom. Wykon. II Ogólnopolskiego Zjazdu Polskiej Młodzieży Akademickiej z udziałem przewodniczących ogólnopolskich akademickich organizacji samopomocowych, handlowych i korporacyj, zwraca się w imieniu ogółu polskiej młodzieży akademickiej do władz państwowych, w osobach Pana Prezydenta Rady Ministrów, Pana Ministra W. R. i O. P. oraz Pana Ministra Pracy i Opieki Społecznej z prośbą o rozstrzygnięcie niezwłocznie najważniejszych spraw, dotyczących organizacji współdziałania państwa i społeczeństwa z samopomocą akademicką, a przede wszystkim: 1) utworzenie Rady do spraw pomocy młodzieży akademickiej, zgodnie z projektem, zaaprobowanym przez Pana Prezydenta Rady Ministrów; 2) przeznaczenia opłat od akademików, uchwa-

lonych dobrowolnie przez młodzież akademicką, zamiast zniesionego przez konstytucję czesnego, na podjętą przez Bratnie Pomoce akcję budowy domów akademickich, 3) udzielenie instytucjom samopomocowo-gospodarczym Związku Bratnich Pomocy niezbędnych subsydjów, któreby im umożliwiły dalszą egzystencję; 4) uwzględnienie rzeczywiste innych postulatów ogólnopolskich organizacji młodzieży akademickiej, wielokrotnie przedstawianych Rządowi.

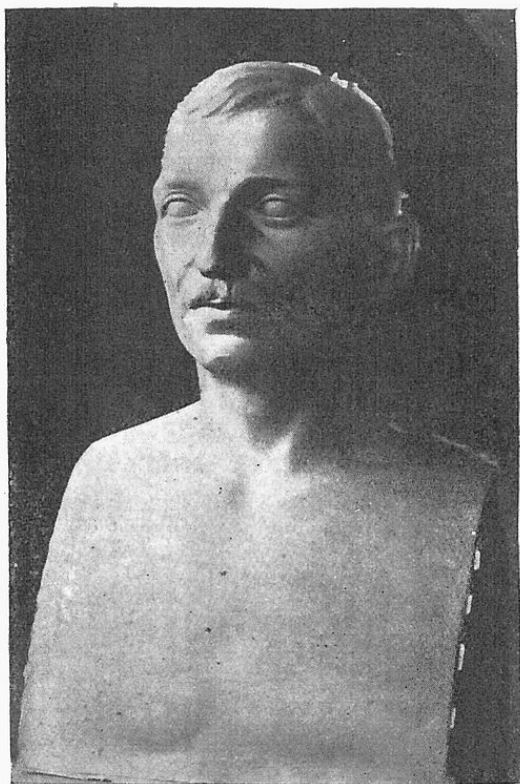
Zgromadzenie upoważnia kol. kol. Jaxę Bąkowskiego, Czerwińskiego, Straucha i Krupskiego do przedłożenia niniejszej uchwały Rządowi Rzeczypospolitej“.

Dzięki tak energicznemu i solidarnemu stanowisku ogółu młodzieży akademickiej, udało się uzyskać wprowadzenie w życie większości tych uchwał. A więc: 1) utworzona została Rada Naczelna do spraw pomocy młodzieży akademickiej, której prezesem został początkowo ś. p. dziekan Strassburger, po śmierci zaś jego p. wojewoda Władysław hr. Sołtan; 2) Ministerstwo W. R. i O. P. zarządziło pobieranie opłat od studentów uczelni państwowych w wysokości 50 zł., która to suma dzieli się na budowę domów akademickich i profesorskich. Wkrótce po załatwieniu prośby C. A. B. P., położono i poświęcono kamienie węgielne oraz rozpoczęto budowę. Dzięki pomocy materialnej Kom. Stoł. Woj., wobec czego na terenie Kolonji Akademickiej im. Bolesława Chrobrego, wykończono budowę domu Nr. 2, od strony ul. Grójeckiej. W marcu 1925 r. oddano do użytku ów pawilon i przystąpiono zaraz w styczniu do budowy pawilonu, od strony ul. Uniwersyteckiej, oznaczonej na planie sytuacyjnym Nr. 5.

W obu tych pawilonach znalazło pomieszczenie w dwuosobowych pokojach 630 studentów. Dane szczegółowe, dotyczące pawilonu Nr. 5, a właściwie dotyczące kosztów budowy i umeblowania. Wyniosły one 900.000 zł., przyczem zaznaczyć należy, że część tych kosztów pokryta została z ofiar kolonji polskiej, w Ameryce, w ogólnej wysokości 15.000 dolarów (135.000 zł.), co zostało upamiętnione przez nadanie jednemu z pięter nazwy „Imienia Fundacji Polonji Amerykańskiej w Detroit“ i wmurowanie odpowiednich tablic. Z chwilą uruchomienia tego budynku C. A. B. P. mogła zlikwidować kilka drobniejszych ognisk akademickich, założonych w czasie wojny, a nie odpowiadających swemu przeznaczeniu. Również zmniejszono w pewnej mierze ilość studentów, zamieszkujących w Domu Akademickim Nr. 1 (przy ul. Polnej 50), który był przeludniony oraz w Domu Akad. Nr. 2 (Koszary Blocha), gdzie młodzież akademicka mieszkała w fatalnych wa-

*Dom Akademicki przy ul. Polnej 50.
Fot. J. Jankowski.*

Popiersie ś. p. Antoniego Jabłońskiego, inicjatora budowy Domów Akademickich i pierwszego przew. tegoż Komitetu Budowy.

runkach sanitarnych i kulturalnych. Panujący w dalszym ciągu głód mieszkaniowy oraz drożyzna pokoi w lokalach prywatnych nie pozwoliła jeszcze na całkowitą likwidację Domu Nr. 2. Chcąc to uczynić jaknajprędzej, nie zważając na ciężkie warunki budowlane, przystąpiono do prac wstępnych przy budowie pawilonu Centralnego w Kolonji Akademickiej im. Bolesława Chrobrego, którym miał być ogromny gmach 9-cio piętrowy, mieszczący w sobie pokoje mieszkalne dla przeszło tysiąca studentów, a nadto odpowiednie pomieszczenia na kuchnię studencką, obliczoną na 2000 osób, salę zebrań, salę gimnastyczną oraz biura centralnych organizacji akademickich i t. d. Ogólny koszt budowy tego pawilonu wynosić miał około 4 milionów złotych.

Poświęcenie kamienia węgielnego pod pawilon główny odbyło się dnia 8 listopada 1925 r. przyczem spisano następujący akt:

„Dnia 8 listopada roku pańskiego 1925, siódmego roku wskrzeszenia Polski, gdy Prezydentem Rzeczypospolitej był Stanisław Wojciechowski, Arcybiskupem Warszawskim Ks. Kardynał Aleksander Kakowski, Marszałkiem Sejmu Maciej Rataj, Marszałkiem Senatu Wojciech Trąmpczyński, Prezesem Rady Ministrów i Ministrem Skarbu Władysław Grabski, Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Stanisław Grabski, Ministrem Pracy i Opieki Społecznej dr. Franciszek Sokal, Kierownikiem Ministerstwa Robót Publicznych inż. Mieczysław Rybczyński, Rektorem Uniwersytetu Warszawskiego dr. Stefan Pieńkowski, Rektorem Politechniki Warszawskiej dr. Czesław Skotnicki, Rektorem Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego dr. Zdzisław Ludkiewicz, Rektorem Wyższej Szkoły Handlowej dr. Bolesław Miklaszewski, Rektorem Wolnej Wszechnicy Polskiej dr. Antoni Górski, Dyrektorem Szkoły Nauk Politycznych dr. Jan Edmund Reymann, Dyrektorem Państwowego Instytutu Dentystycznego dr. Hilary Wilga, Dyrektorem Szkoły Sztuk Pięknych Miłosz Kotarbiński, Prezesem Rady Naczelnej do spraw pomocy młodzieży akademickiej Wojewoda Władysław Sołtan, Prezesem Komitetu Stołeczno-Wojewódzkiego pomocy polskiej młodzieży akademickiej V.-Wojewoda Zygmunt Beczkowicz, Prezesem Rady Miejskiej m. st. Warszawy senator Ignacy Baliński, Prezydentem m. st. Warszawy inż. Władysław Jabłoński, Prezesem Ogólnopolskiego Związku Bratnich Pomocy młodzieży akademickiej Jerzy Bohdan Danielewicz, Prezesem Centrali Akademickich